

READ-LEARN-LEAD

Sonrai

TIIRA 2

© Programme R.L.L / I.E.P Kati 2009-2010
Toute reproduction partielle ou intégrale
sans autorisation de l'Institut pour l'éducation Populaire
est formellement interdite

ISBN 99952-830-5-0

ISBN 99952-830-5-0

Ladabu henna

Nda ay tun, ay ga ay money nda ay mijoo numay jina. Ay ga ay baaba nda ay naa nda hugoo borey kul foo. Ay ga ay tiiraa caw. Nda ay naa ka ben, ay ga ay saakoo zaa ka koy lokkol. Nda ay too lokkol, ay ga alfagaa nda ay cerey foo. Woodin banda ga, ay ga huru kilaasoo ra ka caw.

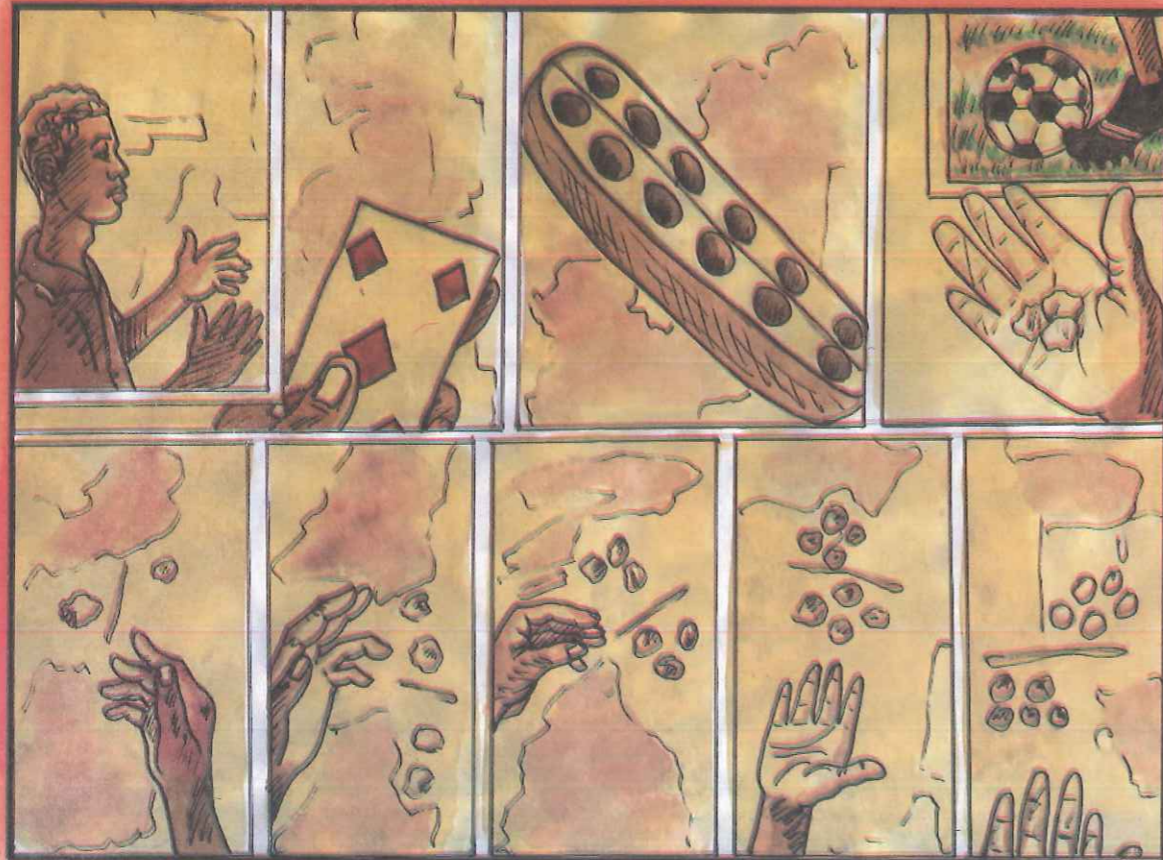
Na henna

Na henna, gorgo ti na henna. Gorgona si na nda izey mana na jina. Gorgona no ma kay haya laala nda nga izey gamey ra. Gorgona no ma ize biiri kan man'ti nga izoo. Gorgona no ma nga izey nda ize waaney kula. Gorgona no ma cirawbi nda tonkono guuri fonbu. Woo se, ir ga nee : ize kul ti nga izoo.

Hoorawey

Hooray dumey ga baa : Karti nda wali nda teekuwa nda bal. Teekuwa ya ga šendi. A šendi nda wali nda kartoo, nda bal kul. Kala ir ma duu tondi. Tondoo si hima ka warga. Waati din ir ma jin ka affoo-foowaa tee, ir ma ihinka-hinkaa tee, ka ihinza-hinzaa tee, ka i taakaa tee, ka iguuwaa tee, jina ir ma ikul zaaroo tee. Nda ir ben, ir ma tondey dam bolbol ra, ir ma bolboloo tuku ir naa daaroo cire.

Baggu yooboo

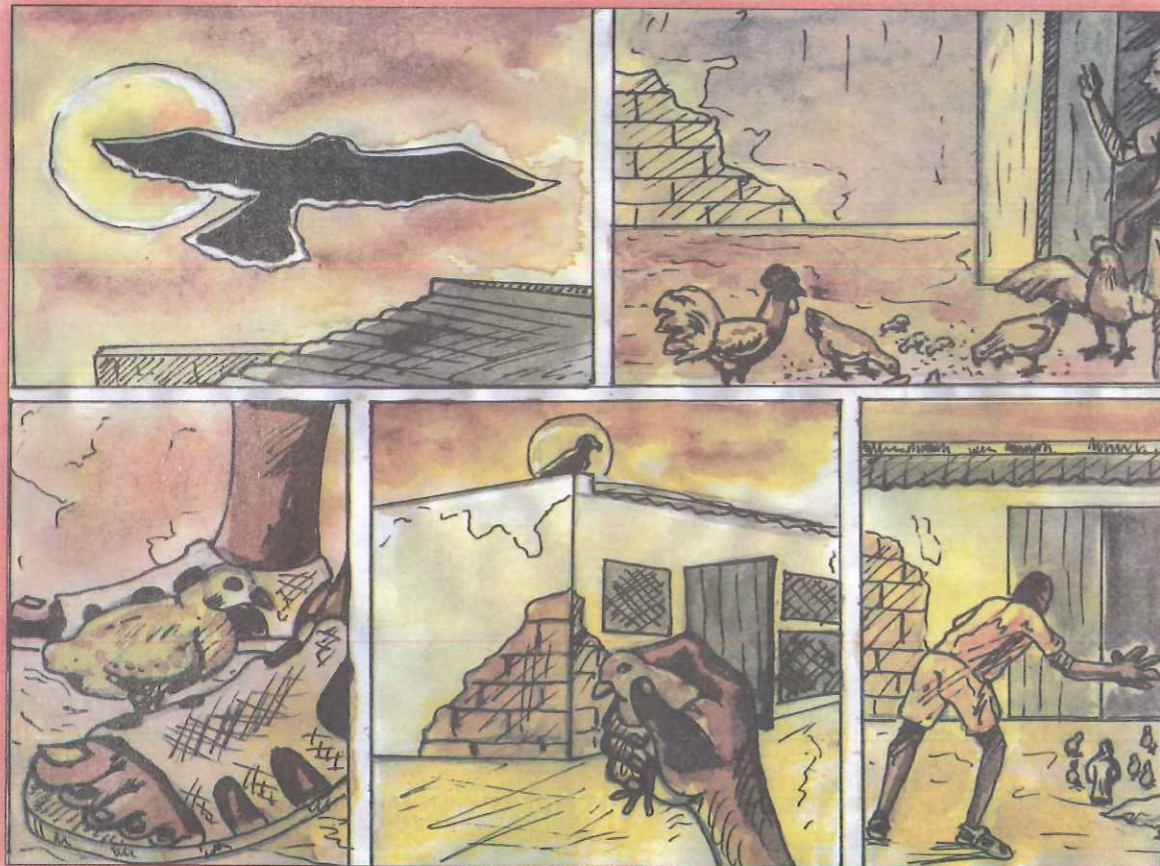
Hô ti Baggu yooboo, Sawda koy Baggu yooboo dan. A na feeji beeri foo day Zenber guu.

Sawda na feejoo biiri, a ga a noo doobu suubu nda hari. Sawda feejoo hansa ka naasu. Kanj Muusa dii Sawda feejoo, a nee nga ga feejoo day. Sawda na feejoo neere Muusa se Zenber yaaha. Sawda duu nga feejoo ra nafaw boobo.

Gorga-izey

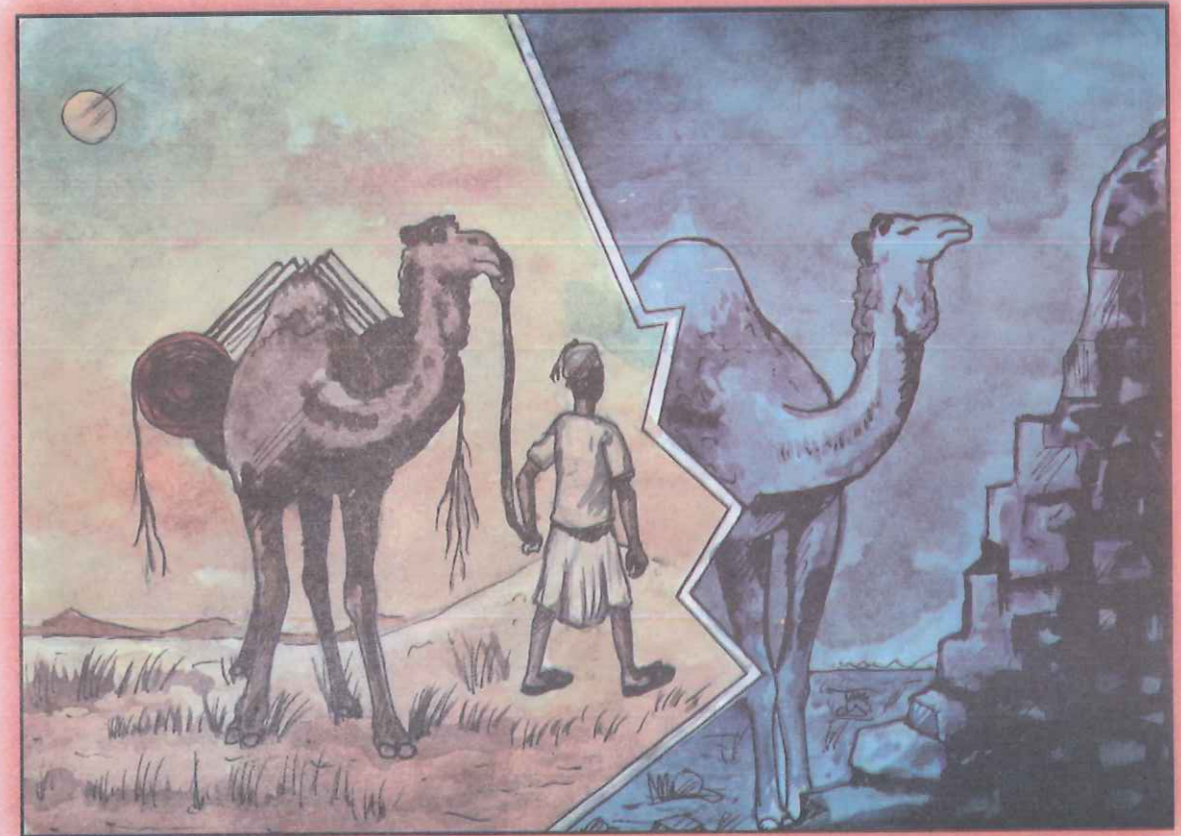
Zaa moo boo, gabu-ize foo ga koy a ga kaa, Seyni hugoo boŋ. Seyni na nga gorga-izey kaa ngi fitoo ra, a ga i noo ŋaayan. Gorga-ize foo ga zuru, a ga huru Seyni cewey gamey ra. Kaŋ Seyni na nga moŋey jer, a dii gabu kaŋ ga deesi nga hugoo boŋ. Seyni na nga gorga-izey dii, a na i daŋ ngi fitoo ra.

Yoo

Takula takula hala Gaawo : Yoo. Yoo ti addaba kaŋ jindoo nda cewey ga kuku, a goo nda nzugga kaŋ ti maani beeri kaŋ goo dumaa ra. Yoo ga hin jaw nda heray.

A ga konni muŋe, nongay kaŋ diraa ga šendi mobil ra, borey ga yoo ka naaru. Yoo goo nda nafaw boobo, a ga borey gaa ka goy. Yoo ga hin ka dira cijin nda zaari.

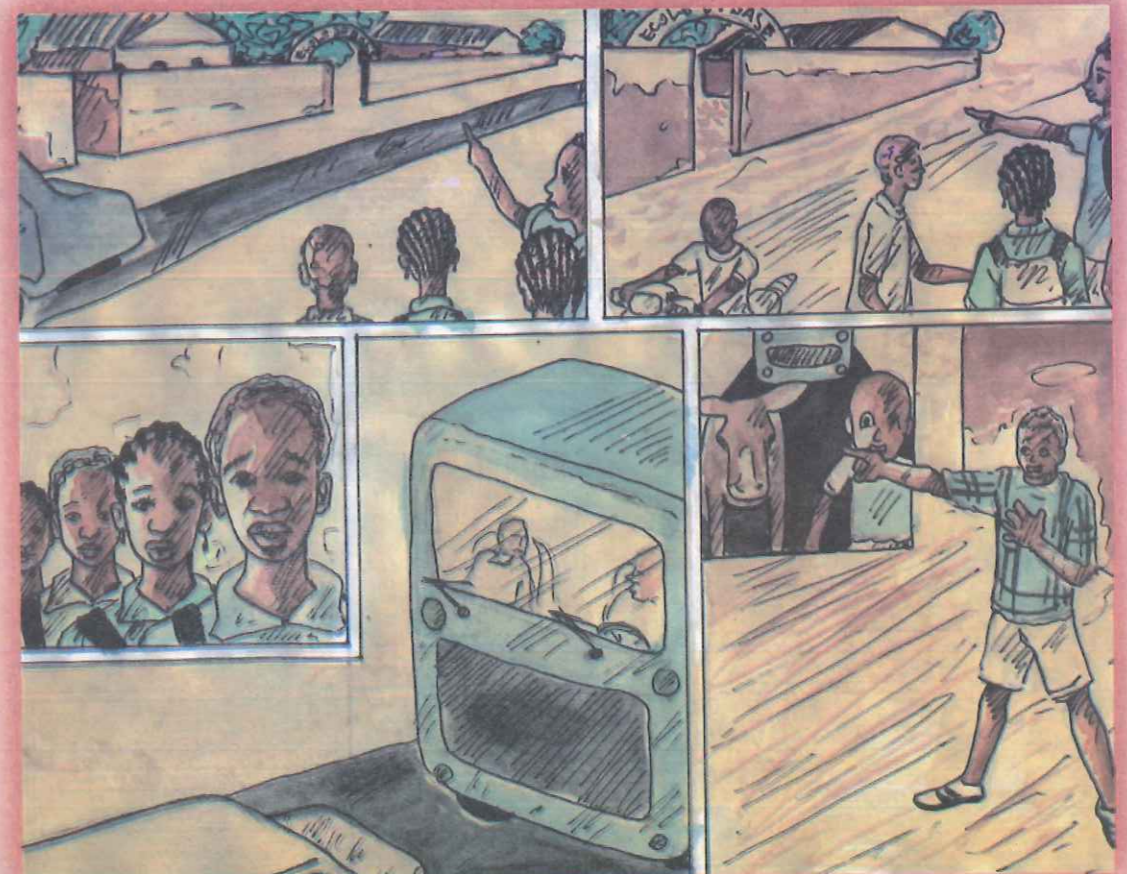
Maali-izey ga caw

Afiriki ga koy nda jine. Ir Maali gandaa ga koy nda jine. A ga koy nda jine za Maali-izey, woy nda aru kul goo ma caw. Maali-izey ga baa cawyan, za i bay kaŋ boŋbibi ti boro kaŋ mana caw. Bora din goo kubay ra cijin nda zaari. Maali-izey ga koy bayray ceeci nongu kul kaŋ ra a goo. Jiiri kul, ir koyraa zankey ga huru lokkol. Haya me ! Ir maa, ir dii. Cawyan nafaa si hin ka harandi ka ben.

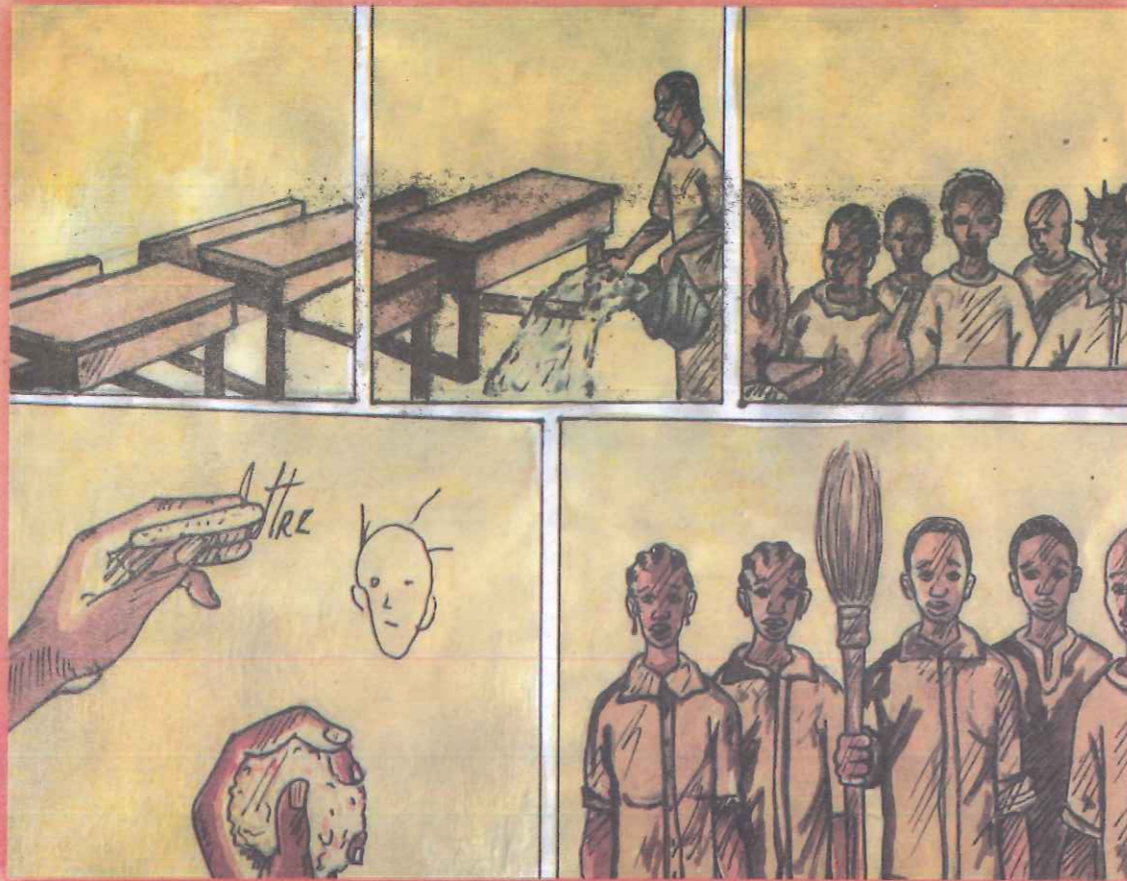
Fondaa dunbuyanoo

Subbaahi kul, a gay nda ay cerey ga koy lokkol. Ir ga baa ir lokkoloo, a si kala fondaa kaboo henti ga. Loore nda porpor booboyaŋ goo fondaa boŋ. Nda agay nda ay cerey ga fondaa dunbu ir ga hanse ka lakkal dam loorawey nda porporey se. Waati kaŋ loora wala porpor sii ma kaa, ir ga zuru ka fondaa dunbu. Waati kul farrati ra ir goo. Loorezurandikey nda porpor zurandikey ga hansa ka zurandi. Waati fooyaŋ i si lakkal tee zankey nda adabbawey nda borey kaŋ goo cee ga se.

Ir kilaasoo

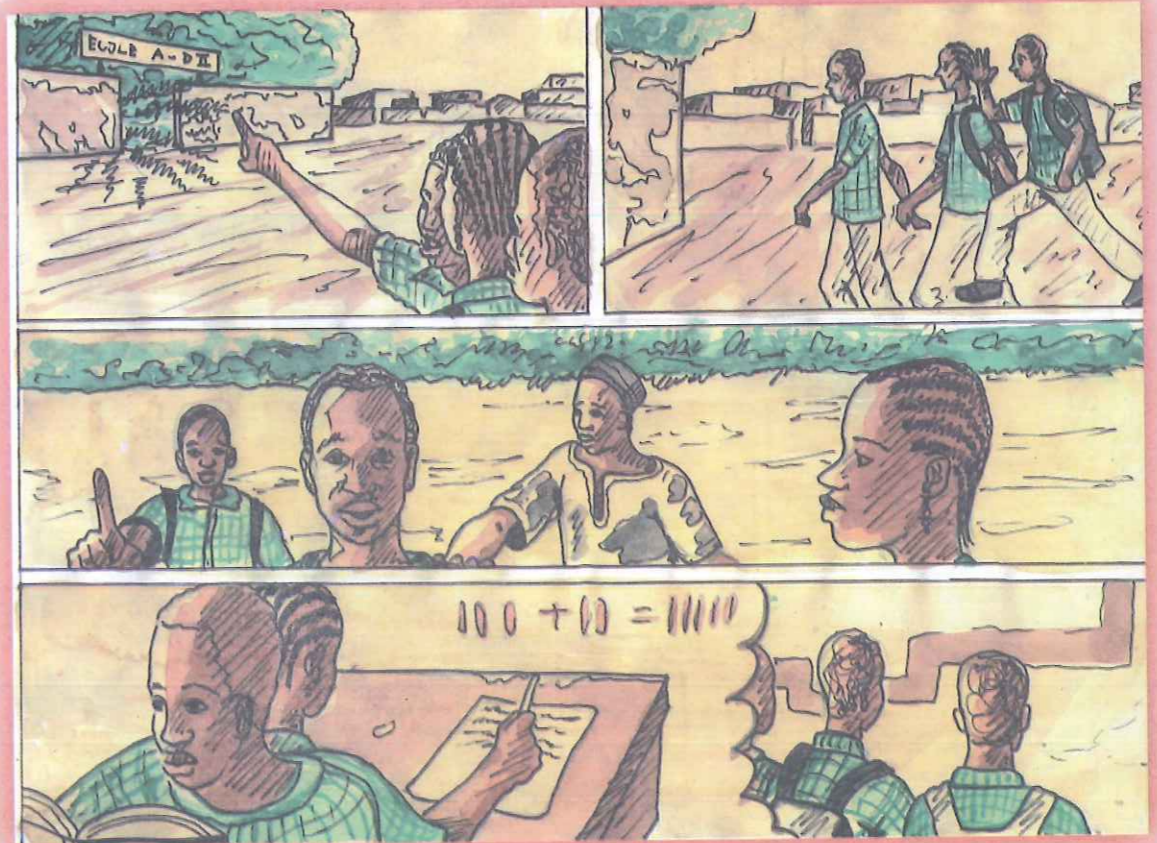
Ir kilaasoo ga henen waati kul. Nda ir ga a haabu, ir ga jin ka hari say-say a ra. Kaŋ lokkol feera, ir alfagaa nee ir se, ir masi niiši kilaasoo ra, Ir masi tufa kilaasoo ra, ir masi kaddasey nda ŋaayan cindey fur kilaasoo ra, ir masi hantum kilaasoo cetawey, nda kartey, nda ganbey nda tokorawey ga. Ir cawhugoo ir ga hanse ka a saajaw. Ir ga ir lokkoloo hawgay taka kaŋ nda ir ga ir hugoo lakkal. Boro kul si huuga nda ir lokkoloo henanyanoo kala ir.

Lokkol tubaloo

Bim, bim, bom ! Bom ! Bom ! Macin heeni kanaa ti woo ? Lokkol tubaloo no ma ir cee. Ir ma koy, ir ma cahā, ir ma zuru, ir masi gay fondaa ra ! Kilaasoo ma si huru ka ir naŋ. A ga hanse ka boori boro ma bayray ! Nda ir bayray borey si duu ka nee ir si haya bay, boŋbibi ti ir.

Ir ma cawyan, hantumyan nda kabuyan dendan. Ir ma koy, ir ma cahā, ir ma zuru ! Lokkol tubaloo ga ir cee.

Windilaa

Ntandawey ka huru ay sukkaroo ra ay si i wii. Ay ga i kaa de ay sukkaroo ra, zama hundikoyni kul goo nda alhaku. Hunda irkoy wan'a, n'ga m'a dam, nga ma hima ka a kaa. Ntanda wiyan ga haya hasara zama ntandawey, cirawey, hoogawey kul goo nda ngi kaydogoo windilaa ra. Ngi nafaa ga boobo. Gangamey ga nooney ka huna, nkormatawey ga gangamey ka huna, cirawey ga nkormatawey ka huna, borey mo ga cirawey ka huna. Woo se, ir ga hima ka ir windilaa hawgay.

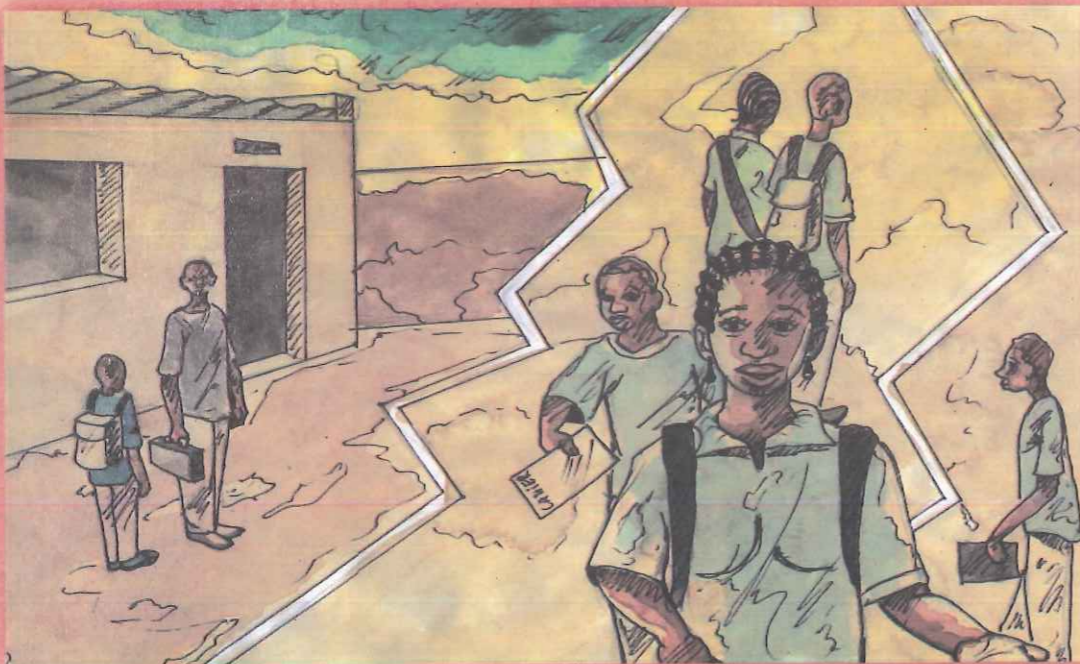
Salma nda Aliyyu

Salma nda Aliyyu ga koy lokkol zaari kul. Ngi goyey ga boobo. Ngi baaba nda ngi naa na goyey zemna nda taka kanj nda i si i ganji i ma caw. Aliyyu nda Salma ga dur, i ga jinawey jumay. Nda lokkol waatoo man i ga hari kaa dayoo ra kanj nda ngi ga jumay. i ga cirkaaray, i ga ngi darbawey dam. Woo banda ga, i ga koy lokkol. Goyey zemnayanoo Salma nda Aliyyu game hansa ka i faaba ngi cawyanoo misoo ra. I mana bay ka zaari hoo, waati kul i ga koy lokkol nda alwaati.

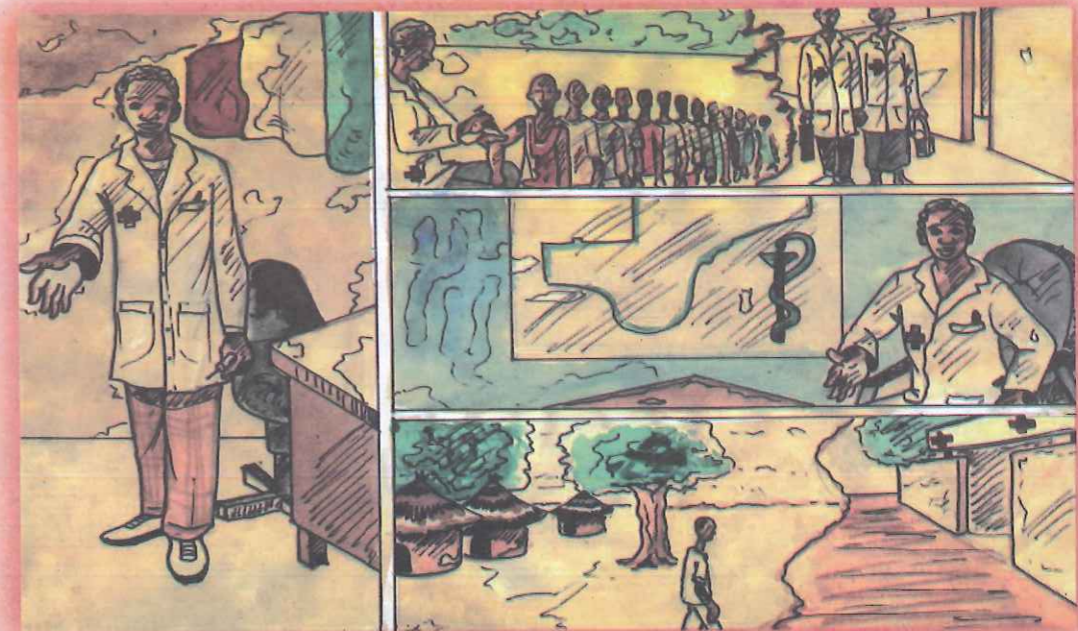
Ir zaari jinaa lokkol

Hõ ti ir zaari jinaa lokkol. Taalibi foo kul ga nga kayyaway nda nga walhaa zaa ka šerre lokkol se. Za ir too, ir dii ir alfagey ga kay kilaasoo miyoo ga. Ir n'i foo jina, i nee ir se ir ma huru ka goro. Ir alfagaa hantum ir se walhabeeroo ga jina a nee ir se ir ma hantum ir kayyaway ra. Guuru yagga nda miniti waranza ga ir fatta ka hunanzam jina ir yee ka huru koyne. Waatoo kaŋ midi too, ir koy hugey do ka ŋaa ka duu ka willi guuru hinza ga. Woo din banda ga, ir huru ka caw koyne. Ir alfagaa nee ir m'ir tiiraway feeri ka caw i ra. Guuru guu ga ir zunbu. Ay si hin ka dirŋa zaaro din zama ay dii ay cerey kul.

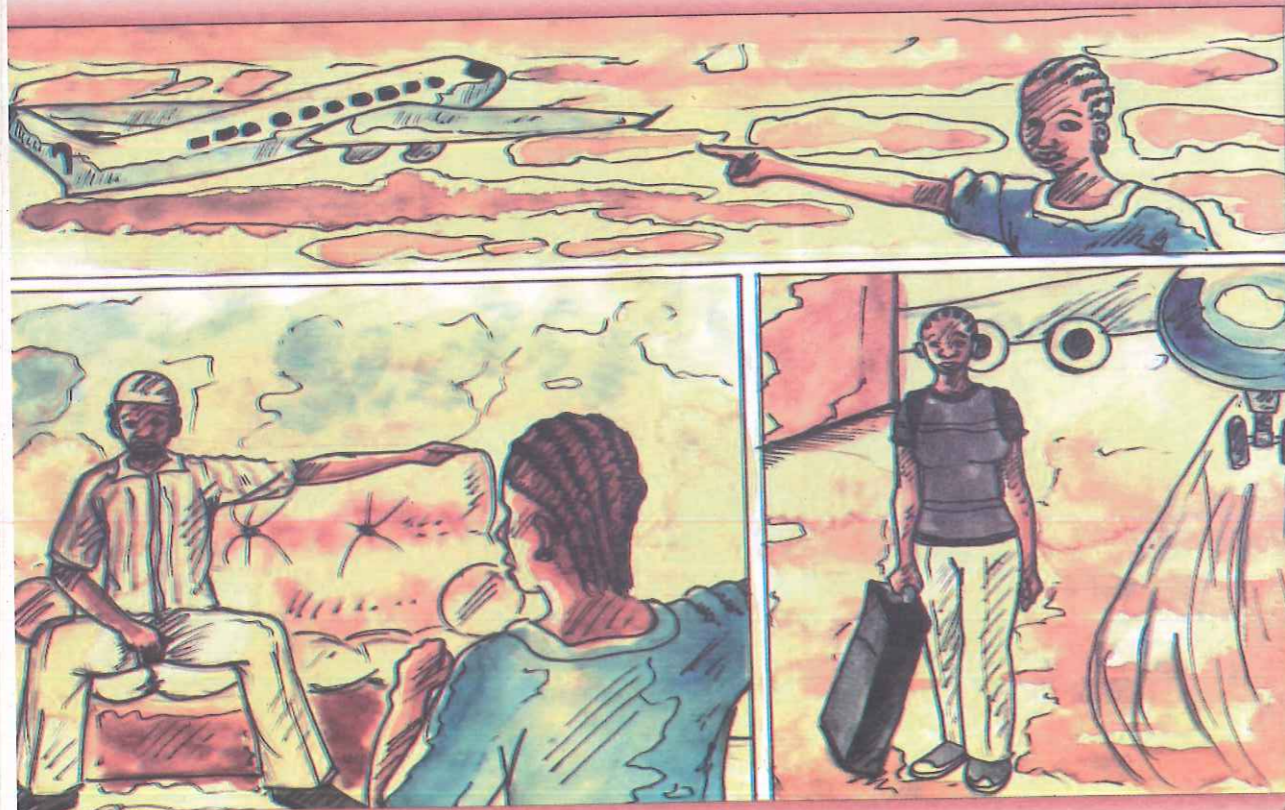
Cansa

Cansa ga hin ka wirci boobo ganji nda a tanba ka tee za wircoo mana šintin. Maali hinoo ga doona ka lokotorey yaamar i ma zankey cansa mašša nda poliyo nda haya kul kaŋ ga ti zanka wirci se. Lokotorey ga zankey cansa lokotorhugey ra wala i ma hanga hugey banda ka zanka foo kul cansa. zankey ŋaŋey nda baabey ga hima ka kay ŋi boŋ ga hala ŋi zankey ma duu ka cansa. A ga šendi hinoo ma nee i ma boro beerey cansa yaada. Lokotortaray ga gaabi Maali ra, ba kaŋ lokotorhugu si Maali koyra foo kul ra. Nda boro wirci koyra kaccey ra, kala i ma a ka koyra beerey gaaray. Ir ga hima ka hawgay nda ir gaa-ham-baanoo zama nda boro sii nda baani a si maa kaani.

Diray nafaa

Diray goo nda nafaw béeri borey kaŋ ga a tee se. Boro kaŋ si dira ga hima sanda danaw, a si haya boobo bay. Diray ga hima cawyan woo se ay nee ay baaba se kaŋ jiiroo nda lokkol daaba ay ga koy Gaana, Dogoo ra, a yadda, ay koy, ay na handu hinka tee noo din jina ay willi kata hugey do. Kaŋ ay kaa ay bay far kaŋ hayaa kaŋ borey ga har cimi no : i nee kaŋ diray ga boro moyey feeri, a ga boro lakkaloo tonton. Ay duu bayray nafanta booboyaŋ diraa woo banda ga. Woo se, ay ga huri ay cerey ga kaŋ mana bay ka dira, i ma dabari ka koy dii ganda foo tanayaŋ.

Caw nafaa

Caw wala caw janŋay, affoo bara nda nafaw ? Laabudda cawyan cina sii. Nda boro caw, n'ga hin ka haya boobo faham. N'ga ni alhakey kaŋ g'i may bay, nga hayey kaŋ ni si hima k'i tee boro se bay. Adduŋaa ga hima nda karfu kaŋ boro foo kul goo nda a ra nongu kaŋ a ga gaabu a ga. Nda a hun ni kona, woo ti haya laala zama nga albasoo ga too borey cindey do. Wey kul cawyan no ma kata boro ma faham i se. Nda boro caw, a ga hin ka koy nongu kul kaŋ a ga baa zama nga nda borey ga faham cera se.

Isaa fici

Gaawo laamaa tuurey kul buu. Sohō da, labu taaši boobo goo no. Isaa hunday goo no a ga fici nda kayna–kayna, zama tuuri kul si kaŋ ga labu taašoo gay. Koyra booboyaŋ na tuuri dumayan konday tee, ka kooga tangam, kondaa ga hawgay nda borey kaŋ ga tuuroo zafa. Nda boro na tuuri zafa bila yaamar, i ga bora banandi, nooru boobo kaŋ ga hura kondaa keesoo ra. Za kondaa šintin ka tuurey zafayanoo kayandi, borey kul kaŋ cindi nda karji kali na ngi kaley barmay k'i ti cata. Tuuri jaŋay si boori koyra ra, zama a ga kata koogay, ncirŋi si kaŋ, borey si duu bii kaŋ cira i ga goro. Ir ma Gaawo laamaa barmay nda tuuri dumayan.

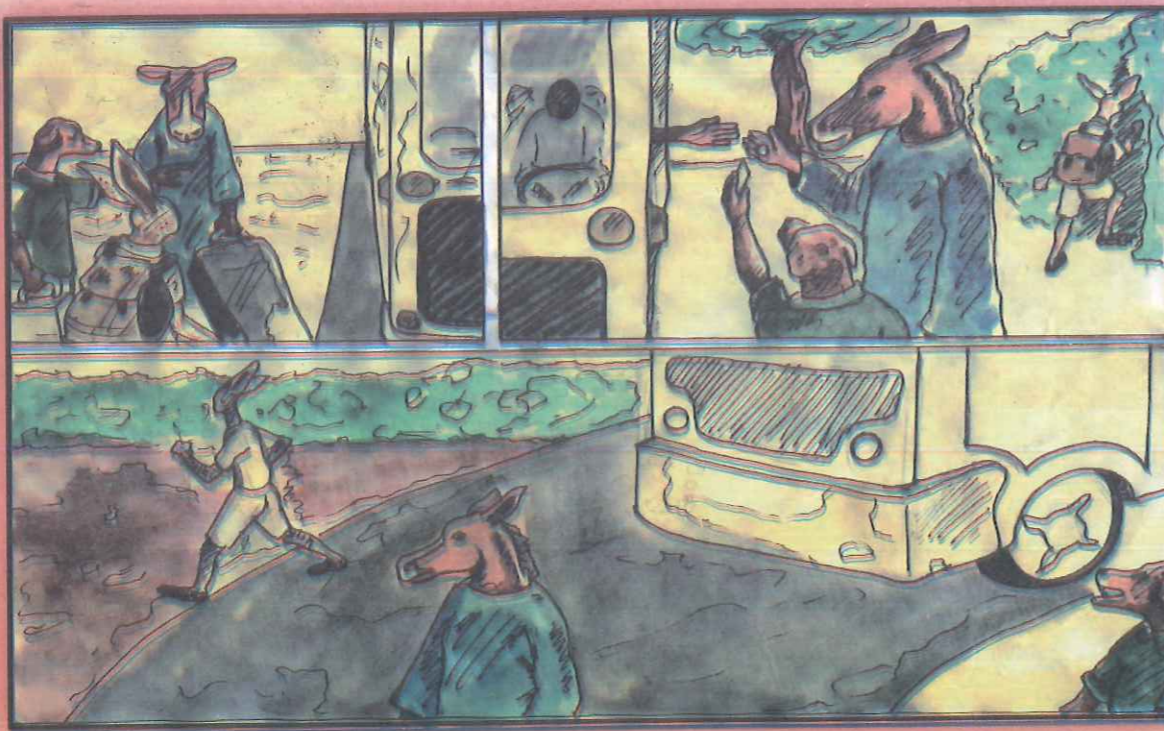
Maali Isa beerey

Maali isa beerey nda ngi kanbey ga Maali koyra boobayaŋ haŋandi. Alfarey saabu irkoy nda haroo zama goy beeroo kaŋ nda borey ga huna ir Gaawo laamaa ra ti beeriyan. Moowaa kaŋ ga beeri si hin ka zay wala ka nin bila isaa haroo. Maali koyrawey kul kaŋ goo isaa miyoo ga, ga nafa nda isaa haroo. Irkoy nda isaa mo, ir ga hin ka tun Kulikoro hala Gaawo dulluhii ra, ir ga hun koyrayaŋ ra ka koy koyra foo tanayaŋ ra hari hiyey ra. Borey ga hin ka woo tee za jamda hala lahulaa, zama haroo ga šintin ka koogu hegaa banda ga. Kaŋ konnoo ga too, isabeeroo ga koogu hala hiyey ga dira i ga googu.

Farka, hancin nda hansi

Farka, hancin nda hansi ga naaru hala i too nongu ra, i huru loore foo ra. Waatoo kaɗ i too ngi zunbu dogoo ra, farka kaa, a na nga hiihayoo kabu hala a timma a n'a noo soferoo se. Hancin mossayaada a zur ka huru saajoo ra, a mana ba affoo bana. Hansi hunday na soferoo noo nooru kaɗ bisa nga hiihayoo. Soferoo mana haya foo tee, kala a zur nda hansi barmaa. Za woo tee adabba hinzaa woo alaadawey mana yee ka ti affoo moobil here. Ba moobil ga kuwwa farka se, a si fonda naɗ, zama a mma nee soferoo se : "ni garaw sii ay ga". Za hancin na moobil maate no a ga zuru ka saajoo wiri, zama a mma nee soferoo mma kaa ka nga garaa dii. Hansi mo, za a dii moobil no a ga zuru a banda ka nga barmaa dii soferoo ga. Woo se farka si yee ka zuru moobil se, hansi g'a gaaray, hancin hunday za a n'a maate no a ga zur ka koy .

Cinayan

Haya kul ga cina, hugu ga cina, gaaham ga cina, senni ga cina. Ay ga baa ya tee hugu cinayan injeniyyer. Iri do, hugu woy wan'a . Woyey no ma bundey ceeci, i m'i jenda. Ngɗi no ma daabandey mo kay : tarmawey nda taarey. Wey banda ga, ngɗi no ma hugoo fasal jina cinaroo ma sintin.

Haya jinaa kaɗ i g'a tee ti doobawey sukaroo, i m'i tenjandi, i m'i haw. Woo bayray beeri foo no, woyey mma kay kaɗ ga waan'a. Nda i too daabandoo ga, i mma jin ka tarma caarawey wala botatawey daaru bundey boɗ, i ga tangafir dam nongey kaɗ ga lotogu ra, i ma jer, jina i ma daabandey fur i boɗ, i m'i kanji. Takaa kaɗ nda i ga hugu cin nga nda i ga kalima cin. Kalima cinyan ti ka kalima hinka dobu cere ga ka duu kalima tana kaɗ goo nda maana, sanda :

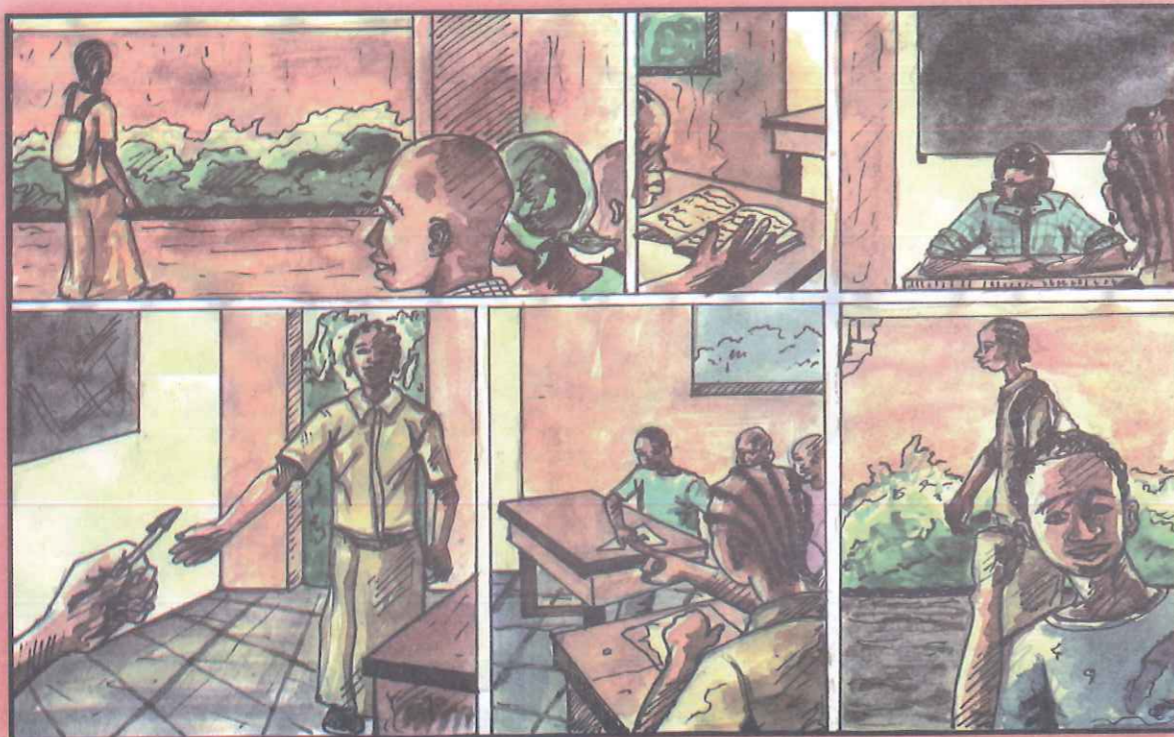
Ham + karji = hamkarji. Wala ka bankanji tonton kalima ga ka duu kalima tana sanda :

Hun + kaw = hunkaw, boro + taray = borotaray

Maryama, ir kilaasoo jine bora

Woykaynaa kaŋ tee ir kilaasoo se jine bora maayoo man ti kala Maryama, a goo nda jiiri yaaha, manna a cindi nda jiiri iyye. Gaahamoo ga henen, a ga dunbay, hiŋey ga kaaray, waati kul a ga haaru. A ga hanse ka caw, a ga aladabu. Cawtiira jinaa ra ir kul denden sohō da cawtiira hinkantoo ga a goo. Ir alfagaa ga hanse ka a da. Waati kul kaŋ a huru kilaasoo ra, a ga nee alfagaa se kaani baani. A ga bay kan alfagaa nga ceroo no, nga baaba no, a ga bay da kan alfagaa taaliboo ti nga. A ga alfagaa da, a ga beerandi. Nda i na a noo haya, a ga bay kaŋ boro mma nee foo-nda-goy. Nda a ga haya ceeci a mma nee alha naŋ yane ma ay noo haya filaana. Ir ga hima ka woykaynaa woo boonay, za nga aladaboo ga boori.

Ir ceroo

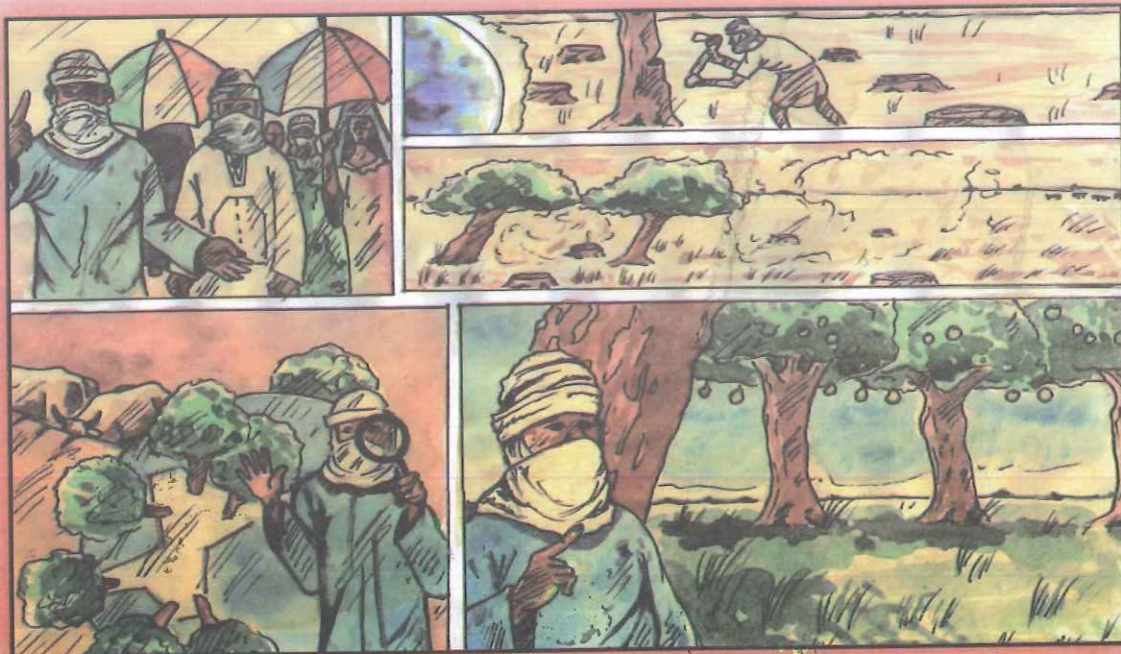
Muusa ir ceroo no kaŋ cewey si boori. Cee - wii- wircoo ka duu a za a ga kacca zama a mana cansa. Kaŋ wircoo duu a, ngi borey mana ye ka a kula. A ga hoy hugey nda lolawey banda. Nga cerey kul ga koy lokkol kala nga foo. Muusa misoo hanse ka ir biney maray. Muusa cewey si boori, a mma boŋoo ga hansa ka boori.

Ir wey da ti sibil kaŋ na a dam lokkol. Hanoo kaŋ i na ir dii nga borey mma nee, a si hin ka caw, i mana yadda ka maayoo hantum. Ir ka maayoo noo lokkol alwakkiloo se, ir nda a hanga cere, ir koy dii baaboo nda naaŋoo. A ga baa cawyan, a ga kookari nga boŋ se. Haya kaŋ nga foo si hin k'a tee kul, zankey g'a faaba k'a tee. De ir ga hima ka dabari kul tee, Muusa wanoo masi filla ir koyraa ra koyne.

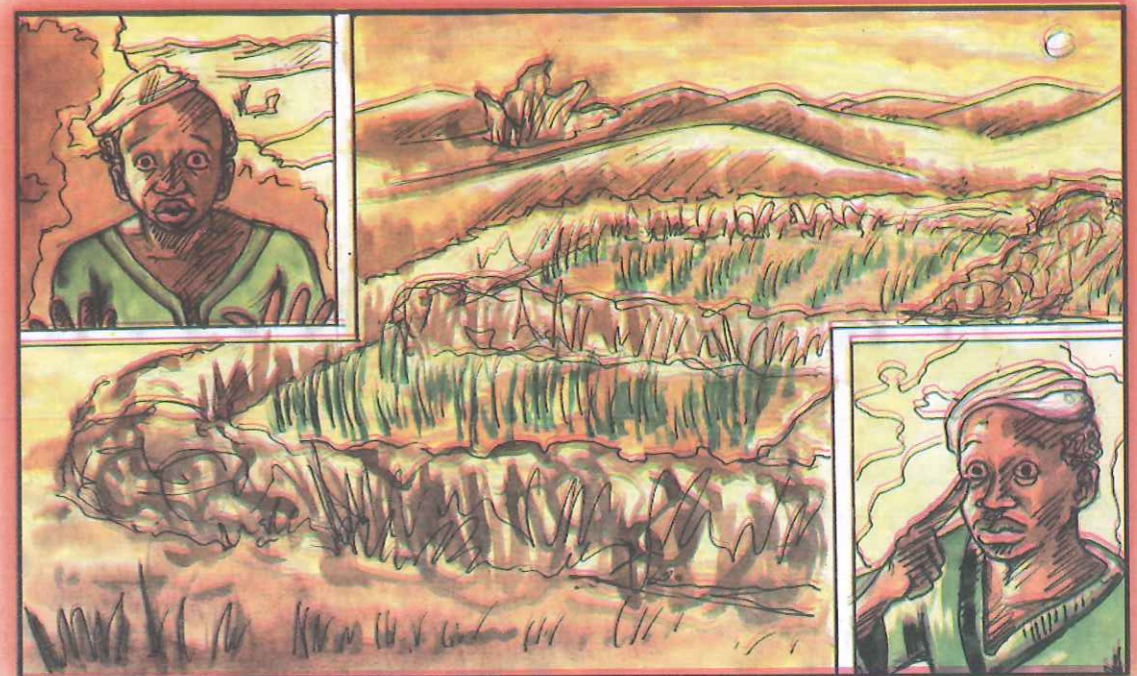
Ir laboo darbaa

Han kul borey ga ngi darbawey daŋ, hewoo nda waynaa se. Ir laboo si nda darbay. Nga darbaa ti tuuroo. Ir na a dunbu-dunbu, ir na a funsu. Laboo ga konu, waynaa ga a ton, hewoo ga a zaa. Ir hoogawey dira, ir ncirŋoo si doo. Ir ma tuuri duma ir koyrawey ra. Boro foo kul ga hima ka nga tuuroo duma, a ma lakkal tee a se. Nda woo din tee, ir koyrawey ga too tuuri, laboo ga sutura, waynaa si a ton, hewoo si a zaa. Nda ncirŋoo ga hansa ka doo, hoogawey ga kaa, addabawey fara ga ben. Ir ma lakkal tee tuurey se i ma si i dunbu. Tuuri nafaa si ben tuuri goo nda bii, a goo nda ize kaŋ ga ŋandi, a ga tee safari, a ga garu cin, a ga laboo saajaw, ir ma nee nga nafaa si ben. Ganda kaŋ ra tuuri si, gandaa din ncirŋoo si do, nga tuuroo si zay, nga suboo si zay.

Honday ganaroo

Gaawo, Tunbutu nda Kidal areezonɛy ra, honday ganaroo hansa ka borey farandi. Ba ganganey kaŋ ra farkatelloo nda subukaaraa cindi ka zay kul ti honduyaŋ sohõ da. Honday laboo n'isaa fiji, a na faarey nda fondawey kul fiji. Woo se ir ga hima ka dabari tee ka honday nda dawtaasoo kanji. Honday nda dawtaasoo kanjiroo fondawey ga boobo : boro ga hin ka hondoo fersi-feresi k'a tee batuma taaci sasawantayaŋ. Batuma foo kul jesoos si hima ka bisa meetar taaci ga. Batuma foo kul boro ga berre, sabay, fiyaw wala toosa daŋ jeseɣ ga. Hayey kaŋ boro g'i daŋ ga hima ka man cere. Boro ma laasaabu mo batumawey ma tenji nda hewoo miyoo. Boro ga hima ka dumaray daŋ kaarewey batumawey gundey ra. Nda ir mana dabari tee, ir gandaa suboo ga ben, sanda takaa kaŋ nda hooga booboyaŋ ben. Sohõ da boro si yee ka dii ganjihaya, hamkarji, cirawbi, doobal nda taatagay. Ba kanahotta kaŋ cindi ka zay nongey kul ra, sohõ da cewoo sintin ka kacca.

Albata

Ay ga ni fonbu...
 Ni gay fonbu binde kanay ti agay
 Kanay ya baali g'a ra
 Baali g'a ra ya zan
 Zan ya hilli goo boŋoo ra
 Hilli goo boŋoo ra ya kooba
 Kooba ya miyyaa kaaray
 Miyyaa kaaray ya farka
 Farka ya ga bilimbilim
 A ga bilimbilim ya yoo
 Yoo ya jindiyaa kuu
 Jindiyaa kuu ya taatagay
 Taatagay ya boŋkoriyaa mon
 Boŋkoriyaa mon ya cirawbii
 Cirawbii ga caara a ga cangara
 A ga caara a ga cangara ya mar
 Mar ya ga sar tuuri boŋ
 A ga sar tuuri boŋ ya foono
 Foono ya centiyaa dunbay
 Centiyaa dunbay ya binbin
 Binbin ya ga miri a ga labu zaa
 A ga miri a ga labu zaa ya yoona
 Yoona ya ga day ka bar
 A ga day ka bar ya laarab
 Laarab ya moyey ga kacca
 Moyey ga kacca ya gani
 Gani ya ga boobo
 A ga boobo ya handaray
 Handaray ya ga kaaray
 A ga kaaray ya waa
 Waa ya ga kan
 A ga kan ya yuu
 Yuu ya ga fansandi
 A ga fansandi ya day
 Day ya ga guusu
 A ga guusu ya alaahara.

© Programme RLL/IFP - Mali

ISBN 99952 830 5-0

ISBN 99952-830-5-0